

Redwood

Ben Macintyre bij Boekerij:

SAS: Helden en schurken

De spion en de verrader

Agent Sonya

Colditz

SAS: De gijzeling

Redwood

Ben Macintyre

REDWOOD

Het buitengewone verhaal van de beruchtste
dubbelspion uit de Koude Oorlog

Vertaald door Marieke van Muijden

ISBN 978-90-492-0591-1

ISBN 978-94-023-2544-7 (e-book)

ISBN 978-94-023-2544-7 (audio)

NUR 680

Oorspronkelijke titel: *Redwood*

Vertaling: Marieke van Muijden

Omslagontwerp: Chris Allen, bewerkt door Pinta Grafische Producties

Zetwerk: Mat-Zet bv

© 2026 by Ben Macintyre

© 2026 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Voor Alexandra

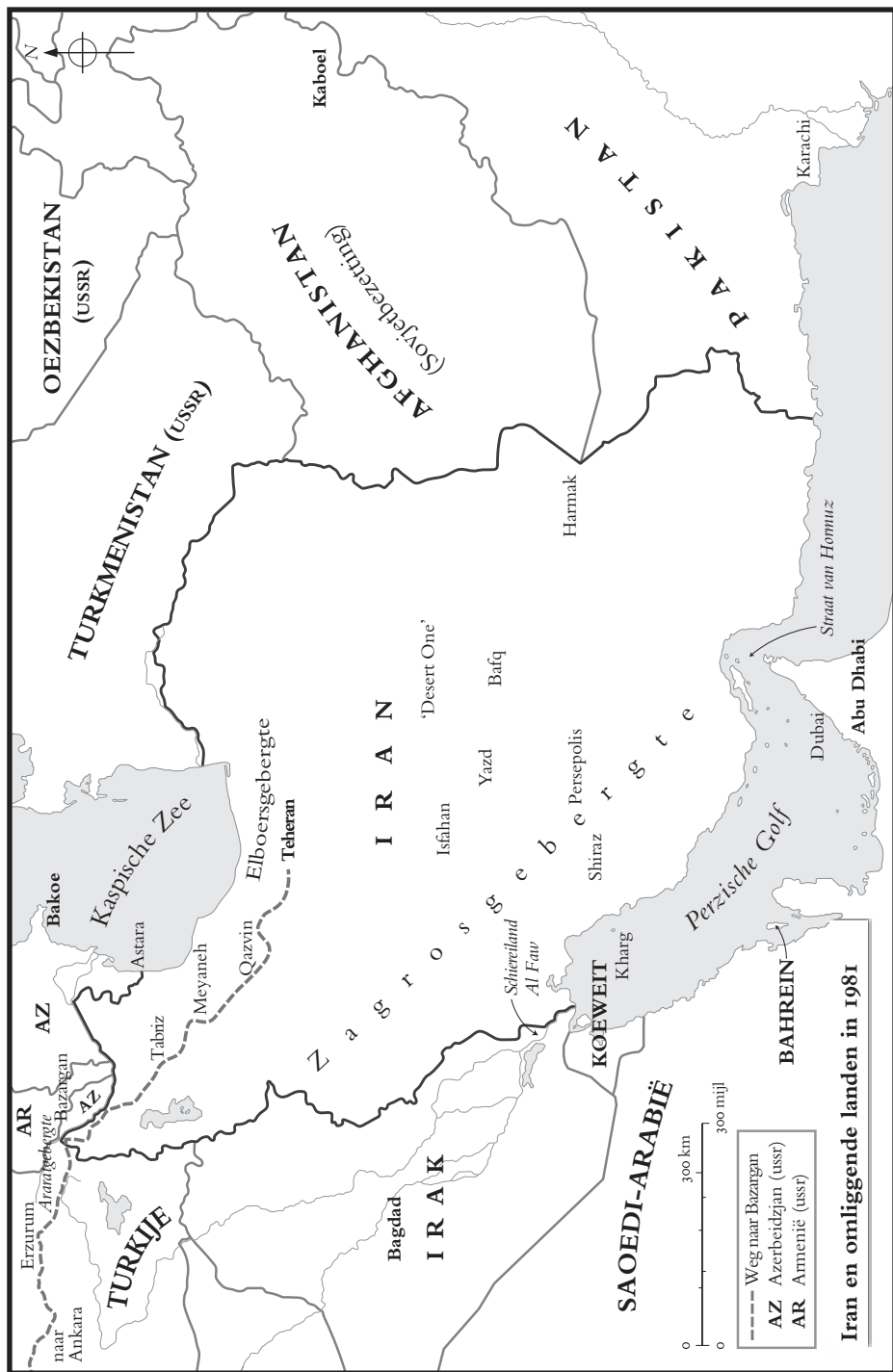
De grens tussen goed en kwaad loopt door ieder mensenhart.
En wie is er bereid een stukje van het eigen hart te vernietigen?

- Aleksandr Solzjenitsyn, *De Goelag Archipel*

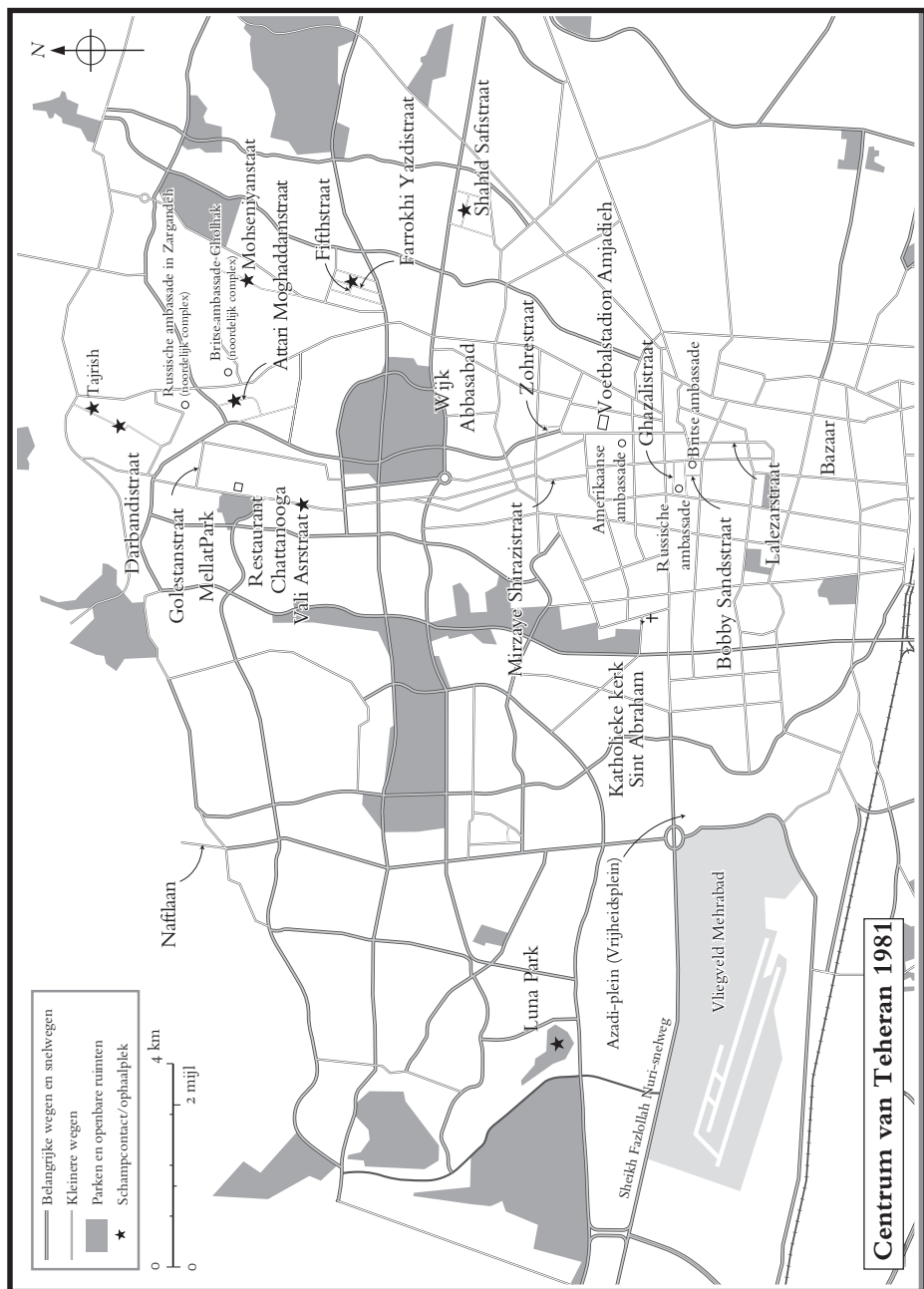
Inhoud

Kaarten		11
Proloog		15
1	Elite-eenheid	19
2	Spionnenring	35
3	‘Een enclave van stabiliteit’	52
4	Het nieuwe spel	72
5	Een revolutionair huwelijk	86
6	De Rode Ayatollah	110
7	Eagle Claw	131
8	Stoornis	153
9	Burgeroorlog	178
10	Lunch in het Chattanooga	202
11	Het planten van REDWOOD	225
12	Speciale benodigdheden	242
13	Rode pilletjes	258
14	Need to know	274
15	De lege bergplaats	297
16	Rubberen stempels	311
17	De weg naar Bazargan	326
18	Michael Road	340
19	De buit van REDWOOD	348

20	Uitgenodigd in Islamabad	365
21	Het Gazelle d'Or	383
22	Twee gevangenissen	401
23	'Noch oost, noch west'	417
24	Alex Larkin	435
25	Verdere levens	450
Dankwoord		463
Woordenlijst		467
Noten		471
Literatuur		485
Illustratieverantwoording		495
Register		497

Iran en omliggende landen in 1981

Proloog

Op een warme herfstavond zaten twee beroepsspionnen, de ene Russisch en de andere Brits, in een wit betegeld badkamertje op de bovenste verdieping van een huis in het half verlaten complex van de Britse ambassade in Teheran te drinken.

De Rus, een majoor bij de KGB, was bijna twee meter lang en zo breed als een os. De rieten wasmand onder hem wiebelde en kraakte vervaarlijk. De Engelsman, die op het toilet zat, schonk zijn gast nog wat wodka in en vroeg zich af of hij droomde. Om het geluid van hun stemmen te verdoezelen stonden de koudwaterkraan van de wastafel en het bad en de radio aan. De MI6-officier vermoedde dat de Iraanse geheime politie van de zolder tot de kelder af luisterapparatuur in zijn huis had geplaatst. Als dit gesprek werd opgevangen door de Iraanse Revolutionaire Garde zouden ze beiden worden gearresteerd, ondervraagd, gevangengezet en waarschijnlijk ter dood gebracht, nadat ze waren gemarteld.

Het was 1981, twee jaar na de woelige revolutie in Iran. Ayatollah Ruhollah Khomeini stond aan het hoofd van een steeds onbuigzamer islamitisch regime. Met de strijd tussen islamitische fundamentalisten, nationalisten en marxistische groeperingen was Teheran een borrelende smeltkroes van spionage, bloedvergieten en vergelding. Rivaliserende Iraanse inlichtin-

gendiensten bespioneerden iedereen en elkaar, constant. Duzenden verdreven aanhangers van de sjah zaten ondergedoken, leefden in ballingschap of waren dood. Vermoedelijke contrarevolutionairen, buitenlandse spionnen, linkse extremisten, leden van de vijfde colonne en ongelovigen werden door fanatieke islam-handhavers opgespoord en geëlimineerd. De revolutie stond echter nog in de kinderschoenen, was instabiel en wreed en de ayatollah had zijn greep op de macht nog niet tot theocratisch despotisme verstrakt. Er woedde een burgeroorlog, terwijl Iran tegelijkertijd in een felle oorlog met Irak was verwickeld. Voor de rivaliserende spionnen uit het Oosten en het Westen, de KGB, CIA en MI6 viel er in de chaos en het bloedbad heel wat te halen – wat ook de reden was dat het verhaal van de Rus zo waardevol was, en ontzettend gevaarlijk.

De KGB-officier was op de hoogte van een Sovjetcomplot dat de balans van de Koude Oorlog naar de andere kant kon doen doorslaan.

Wat hij vertelde had de potentie om een kernconflict aan te wakkeren: plannen voor een gewapende coup door een door de Sovjets gesteunde groep Iraanse communisten, een gewaagde samenzwering om de macht van de geestelijken te grijpen, een nieuwe, op marxistisch-leninistische principes gebaseerde regering op te bouwen en het Rode Leger binnen te laten. Russische tanks zouden vanuit Sovjet-Azerbeidzjan, Turkmenistan en Afghanistan (waar het Rode Leger achttien maanden eerder was binnengevallen en dat nu verwickeld was in een burgeroorlog) de grens oversteken. Dat Iran door de Sovjets bezet zou worden was de ergste nachtmerrie van het Westen. Als zijn macht helemaal tot de Perzische Golf reikte, zou Moskou de controle hebben over de ijsvrije havens en olievelden. Dan kon de USSR de Koude Oorlog winnen. Besloot Amerika tot de inzet van kernwapens, dan kon de hele wereld veranderen en misschien wel vernietigd worden. Een ondergrondse groep toegewijde Iraanse communisten verzamelde in het geheim wapens, er lag een plan

klaar om de KGB te saboteren en het geld om de samenzweerders te financieren stroomde binnen. De coup kon morgen of volgende maand plaatsvinden, of nooit. Dit wist de Russische officier allemaal, omdat het zijn taak was contact te houden met de Iraanse communisten. Hij was de spil van de samenzwering.

En nu bood hij aan over te lopen en dit angstaanjagende geheim met het Westen te delen. Daar wilde hij echter wel iets voor terug.

Water stroomde door de putjes en de KGB-spion dronk zijn glas leeg. De Engelsman vulde het bij.

‘Ik heb probleem,’ zei de Rus, zijn Engels met zwaar accent onduidelijk en zijn brede, knappe gezicht steeds roder.

Toen leunde de enorme spion naar voren en legde een hand op de knie van de Engelsman.

‘Wil je me helpen?’

De MI6-officier knikte en vroeg zich af wat er nu zou komen. De Rus had het probleem waar heel veel mannen op een bepaald moment in hun leven mee te kampen krijgen, maar dat maar weinigen erkennen. Sommigen geven het nooit aan zichzelf toe. Het is een last die een man tot waanzin kan drijven, een relatie kapot kan maken en liefde kan verwoesten. Deze ontmannende medische en psychologische aandoening, een van de laatste taboes, wordt omgeven door geheimzinnigheid, schande en de meest intieme schaamte. Nu fluisterde de Rus.

‘Ze hebben in het Westen toch wel pillen? De westerse geneeskunde ligt in alle opzichten voor op Rusland. Een geneesmiddel.’ Hij klonk smekend.

Weer knikte de Engelsman en hij klopte op de enorme hand die zijn been omklemd. ‘We kunnen je helpen,’ zei hij, maar hij vroeg zich af of dat waar was.

In de tijd die het kostte om een bad vol te laten lopen veranderde de KGB-officier in een dubbelspion en was zijn verraad gekocht met de uitzonderlijke belofte om een normaal maar destijds onoplosbaar menselijk probleem op te lossen.

Nog nooit had de Britse spion iemand ontmoet die zo lang was. Als de Rus opstond, torende hij licht schommelend boven hem uit, als een machtige boom in een zacht briesje. Van MI6 kreeg hij de codenaam REDWOOD.

Elite-eenheid

Op zijn tweeëntwintigste ontdekte Vladimir Andrejevitsj Koezitsjkin dat hij niet was wie hij dacht te zijn.

Naar Moskouse maatstaven had Koezitsjkin een bevoorrechte jeugd. Zijn vader Andrej was een ontevreden KGB-officier die zich niet onderscheidde, maar die genoot van de voordelen die een lidmaatschap van de oppermachtige inlichtingen- en veiligheidsdienst van de Sovjet-Unie met zich meebracht. Zijn moeder Elisabeta was typiste op kantoor. De in 1947 geboren Vladimir werd grotendeels opgevoed door zijn grootmoeder van moederskant, die hem verwendde. Ondanks de ontberingen van het Rusland van na de oorlog had het gezin voldoende te eten en bonnen voor kleding en ging het naar een staatsdatsja op vakantie. Toen Vladimir zeven jaar was verhuisden ze naar een driekamerappartement in een wooncoöperatie in de oblast Leningrad, die door een hoog hek was omgeven om de arme mensen uit de sloppenwijken buiten te houden. Als enig kind vond de kleine ‘Volodja’ dit een luxeleven.

Het gezin werd echter achtervolgd door gewelddadig ongeluk, aangedreven door wodka. Andrej Koezitsjkin was een gemene alcoholist. Hij sloeg Elisabeta in het weekend en als hij doordeweeks dronk, wat meestal het geval was. Herhaaldelijk kreeg ze een miskraam. Dat wakkerde de woede van Andrej

alleen maar aan. Hij sloeg zijn zoon ook, tot de jongen groot genoeg was om zichzelf te verdedigen. Op zijn veertiende was hij al ruim één meter tachtig.

De intelligente en gevoelige Vladimir haatte zijn vader al zo lang hij zich kon herinneren. Tijdens een zomer in hun datsja sloot hij vriendschap met een afgericht varken, Vasili; hij voerde het dier de restjes en leerde het om als hij floot naar hem toe te komen. Aan het eind van die vakantie beval Andrej Vladimir om naar de schuur te komen en dwong hij de jongen toe te kijken terwijl hij zijn huisdier met een hakmes doodde. De tienjarige Volodja hilde een week lang, maar niet waar zijn vader bij was. Zoals bij zo veel mishandelde kinderen brachten Vladimirs angst en haat ingewikkelde, verborgen schuldgevoelens en zelfhaat met zich mee. ‘Wat voor iemand ben ik dat ik de man haat die me heeft verwekt?’ vroeg hij zich af. Soms stelde hij zich voor dat hij zijn vader met een bijl doodde.

De jongen kwam in opstand, voor zover dat mogelijk was in het Sovjet-Rusland van de jaren zestig. Hij ging om met een bende straatcriminelen en raakte betrokken bij gevechten. Door zijn lengte was hij een doelwit. Om zijn vader te tarten weigerde hij lid te worden van de Komsomol, de communistische jeugdliga. Hij luisterde naar illegale opnames van Britse en Amerikaanse popmuziek en kopieerde de verboden mode uit het kapitalistische Westen. Ook ontdekte hij de muziek van Vladimir Vysotski, een tegendraadse ster van de nieuwe Moskouse ondergrondse folk. Samen met een neef en twee vrienden vormde hij de rockband The Brothers. Op zijn achttiende vond Vladimir zichzelf in een broek met wijde pijpen en zelf aangepaste, vijf centimeter hoge blokhakken een gigantische Russische versie van Cliff Richard of Paul McCartney. ‘Wij worden de Russische Beatles,’ verklaarde hij. Andrej Koezitsjkin zei dat de muziek van zijn zoon waardeloos was en dat het met The Brothers nooit wat zou worden. Hij kreeg gelijk.

Vladimir Koezitsjkin haalde zijn diploma met goede cijfers,

had de reputatie een prima vuistvechter te zijn, een voorliefde voor westerse pop, een beschadigde ziel en geen enkele ambitie. Hij werd opgeroepen voor drie jaar militaire dienst en als marconist bij een lanceereenheid voor kernraketten naar Hagenow in Oost-Duitsland gestuurd, de frontlinie van de Koude Oorlog. 'In geval van oorlog zou het de taak van de divisie zijn om Hamburg met zes tactische kernraketten met de grond gelijk te maken,' wist hij nog, en daarna volgens de logica van Mutually Assured Destruction (MAD, wederzijdse verzekerde vernietiging) zelf verwoest worden. De dienstplichtige maakte zich niet al te druk om zijn rol in een nucleair Armageddon. Hij verveelde zich stierlijk.

Op een ochtend moest Koezitsjkin in het kantoor van de commandant verschijnen om een dringend telefoontje van zijn moeder aan te nemen. 'Je vader is dood,' zei Elisabeta Koezitsjkina met schorre stem. 'Je moet naar huis komen.' Hij kreeg twee dagen rouwverlof en vroeg zich in de trein naar Moskou af waarom hij zelf geen verdriet voelde. Hij werd vooral overspoeld door opluchting. 'Nu hoef ik mezelf niet meer zo te haten,' peinsde hij.

Zodra hij de deur naar het appartement opende zag hij dat Andrej Koezitsjkin springlevend en dronken aan tafel zat. Zonder iets te zeggen pakte de oudere man zijn fles en trok zich terug in de slaapkamer. Tussen het snikken door biechtte Elisabeta op dat ze had gelogen.

Vladimirs vader was niet Andrej Koezitsjkin, maar Georgi Aleksandrejevitsj Larkin, een lange, knappe bouwkundig ingenieur met een Ierse achtergrond, wat zijn ongebruikelijke achternaam verklaarde. Elisabeta en Georgi hadden elkaar na de oorlog ontmoet en ze was in verwachting geraakt. Ze wilden trouwen, maar toen werd hij naar Siberië gestuurd voor de bouw van een staalfabriek. Georgi drong er bij haar op aan om mee te gaan. Ze weigerde. Wat had ze daar te zoeken? Ze kende alleen Moskou. Larkin keerde nooit terug uit het oosten. Een

paar jaar lang leidde Elisabeta een zwaar bestaan als ongehuwde werkende moeder, terwijl haar moeder voor het kind zorgde. Andrej was drankzuchtig en ruw, maar had een goede baan. Hij bood haar een toekomst. Hij ging er zelfs schoorvoetend mee akkoord het kind te adopteren.

En nu was Georgi Larkin, de enige man van wie ze ooit had gehouden, dood als gevolg van een hartaanval tijdens een berenjacht in de Siberische wildernis. Ze vonden zijn lichaam pas na vier uur in de sneeuw.

Vladimir Koezitsjkin was verbijsterd en woedend. ‘Hoe kon ze me al die jaren zo bedriegen?’ vroeg hij zich af. Vanaf dat moment negeerde hij Andrej. Toch verklaarde die ontdekking alles: de ontwrichting die hij altijd had gevoeld, zijn haat jegens de man die zich had voorgedaan als zijn vader en die leugen er bij hem had ingeslagen. Prozaïscher nog verklaarde het zijn lengte en huidskleur. Voor zijn vrienden, medebandleiden en legerkameraden was hij nog steeds Koezitsjkin, de slungelige popster in de dop, maar vanbinnen was hij stilletjes Larkin. Door de ontdekking dat hij een echte vader had, eentje aan wie nu denkbeeldige eigenschappen werden toegeschreven waarover Georgi in zijn leven niet had beschikt, ontstond de mogelijkheid zichzelf te veranderen. Dus deed hij dat ook.

Allereerst besloot hij dat hij meer scholing nodig had. Eenmaal terug op de legerbasis van Hagenow dook hij de officiersbibliotheek in en begon hij boeken te verslinden. Hij werd lid van de Communistische Partij (dat was onontbeerlijk voor iedereen met ambitie in Sovjet-Rusland), maar zonder veel overtuiging. Vanaf zijn vroegste jeugd had hij de mantra’s van het marxisme opgezegd en hij geloofde er net als iedereen ook in. Door de ontdekking wie zijn echte vader was begon hij aan alles waarmee hij was opgegroeid te twijfelen, ook aan het communisme. Die ketterse gedachten deelde hij met niemand. Hij gaf ze amper aan zichzelf toe.

Na drie jaar in uniform meldde Koezitsjkin zich aan voor

een studie aan het Instituut voor Aziatische en Afrikaanse Landen in Moskou, een universiteit speciaal gericht op lessen in Oriëntaalse en Afrikaanse talen. Door een tweede taal te beheersen 'vergrootte je de kans op een toekomstige baan in het buitenland'. Hij nam de lijst met taalkeuzes door, van Arabisch tot Zoeloe, en koos voor Perzisch (of Farsi), de taal van Iran. Die klonk intrigerend en er was nog voldoende plek. Als de ideale Sovjetburger met goede studiecijfers en een smetteloos militair blazoën mocht Koezitsjkin zich op 1 september 1970 melden bij het instituut.

Naast de Iraanse taal, cultuur en geschiedenis behelsde de zesjarige opleiding ook een aanzienlijke ideologische component: de geschiedenis van de Communistische Partij, dialectisch materialisme, marxisme-leninisme, filosofie en politieke economie. Van elke student werd verwacht dat hij of zij een extra westerse taal leerde; hij koos voor Engels. Als hij geschikt werd bevonden, zou hij zijn vierde jaar (1973/1974) in Iran doorbrengen.

Het instituut lag aan de Karl Marx Prospekt tegenover het Kremlin en werd aangestuurd door de internationale afdeling van het Centraal Comité van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie (CPSU). Zoals elk ander staatsorgaan diende het comité vooral om het communisme te versterken en de revolutie-doctrine wereldwijd te verspreiden. Koezitsjkin bevond zich nu 'op de voorrangsweg van de Sovjetmaatschappij', dacht hij, als student aan een topuniversiteit met een rooskleurige toekomst: 'Niets stond mijn ontwikkeling nog in de weg.'

Koezitsjkin was een verlegen, onhandige jongeman, zoals sommige lange mannen zijn. Behalve dan als hij dronken was. Alcohol bracht de extravert in hem naar boven. Bij sociale gelegenheden was hij geneigd snel en veel te drinken, waarna hij een gitaar pakte en begon te zingen. Vrouwen vonden deze vriendelijke, zoetgevooisde reus met zijn heldere blauwe ogen en zijn bos blond haar aantrekkelijk. Tijdens een feestje dat een vriend van zijn huisgenoot in oktober gaf, raapte en dronk Koezitsjkin

voldoende jenevermoed bij elkaar om een meisje ten dans te vragen. Ze heette Galina Lvovna Kokosova en was een tengere, bleke vrouw met een lief gezichtje die twee jaar jonger was dan hij. Ze wiegden op de illegale platen van The Rolling Stones, zij met haar hoofd op zijn borst. In zijn armen leek ze zo klein.

Galina, die door vrienden en familie Galja werd genoemd, begreep maar niet dat zo'n knappe man haar leuk vond. 'Ik was een heel triest en eenzaam tweeëntwintigjarig meisje: ik was niet verliefd, ik had geen echt goede vrienden en nadat mijn vader was vertrokken, ging bijna alles in mijn leven rampzalig mis. De periode tussen het overlijden van mijn vader in 1965 tot ik Volodja ontmoette was de treurigste van mijn leven.' Hij gaf haar het zelfvertrouwen dat ze eerder niet had gevoeld.

Een paar dagen later werd Galina met geweld beroofd en lag ze kort in het ziekenhuis met een hersenschudding. Koezitsjkin verscheen aan haar bed met een bos bloemen. Later zei hij tegen haar: 'Toen ik je in het ziekenhuis zag, leek je zo triest en toegenakeld dat ik besloot dat ik met je moest trouwen.' Waarschijnlijk verloor hij zijn maagdelijkheid aan Galina. Ze legde uit dat ze met gynaecologische problemen kampte en geen kinderen kon krijgen. Koezitsjkin zei dat hij dat niet erg vond.

In het atheïstische Sovjet-Rusland was religie officieel verboden, maar Galina was in het geheim christen. Koezitsjkin had geen problemen met haar geloofsovertuiging, al deelde hij die niet. Zijn spirituele kant uitte zich in astrologie, het geloof in de macht van het lot en de sterren als gids. Ze hadden beiden het gevoel dat het lot hen had samengebracht: zij schreef dit toe aan Gods wil, hij aan het samenvallen van Aries en Capricornus. Zij sprak met een clandestiene orthodoxe priester, hij trok hun horoscopen na. Ze trouwden op 7 mei 1971 bij de burgerlijke stand aan de Leninski Prospekt, gevolgd door een diner in het imposant kitscherige restaurant Lesnoj. Die avond verzorgde Leon Berger, een Russisch-Australische zanger die in het Russisch, Engels en Italiaans zong, het live entertainment.